

Diplomitöö

392247

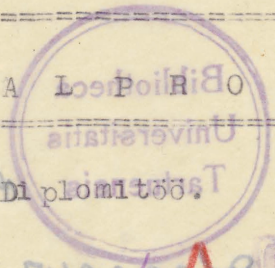
*Dr. A. A. Kivi
arvamus and arvamus
11. v. 43. / W. M.*

P A U L L U I . K

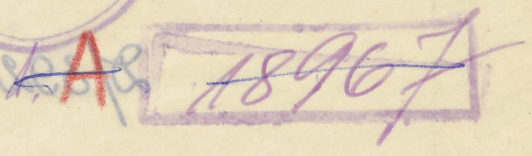
stud.iur.

POSTI
TARTU
11. mail 43
28
TARTU

A L L E A L I S E D K E H T I V A S
K R I M I N A A L P O L I T S E S S I S

*Diplomitöö arvestatud.
12.05.43. Rõunap*

Matr.nr.16411.

Tartu, 1943.
Loeteldud 12.5/1943 Diplomitööks

S i s u k o r d:

	lk.
§ 1. Allealised. Allealiste piiritlus ja asend kehtivas kriminaalõiguses.....	1
§ 2. Allealiste partei- ja protsessivõime	5
§ 3. Allealised süüalustena	9
§ 4. Allealised kannatanutena	19
§ 5. Allealised hagejatena ja tunnistajatena kohtus ...	21
§ 6. Allealised kolmandate isikutena kriminaalprotsessis	24.

Kasutatud kirjandus:

1. R. Päägo, Kriminaalprotsessi õpperaamat, Tartu, 1937.
2. K. Matto, Kriminaalkohtupidamise seadustik kommentaaridega, Tallinn, 1934. a.
3. Kriminaalseadustik. /KrS/
4. Kriminaalkohtupidamise seadustik. /KKS/
5. Amts Blatt /AB/ 1942, 1943 a.

§ 1. ALLEALISED. ALLEALISTE PIIRITLUS JA ASEND KEHTIVAS KRIMI-
NAABÕIGUSES.

Kriminaalõiguse ülesandeks on ära hoida kuritegu kui sotsiaalset pahet. Seda saavutatakse karistamisega. Karistamisel on tähta seega väga mitmesugused ülesanded. Ta peab süüteo sooritajat hirmutama, kasvatama jne., et ta uuesti ei anduks kuritegevusele. Karistuse kasvatav mõju on väga individuaalne iga isiku juures. Vastavalt sellele tuleb ka karistust kohaldada. Ka allealistele avaldab karistamine erinevat mõju võrreldes täiskasvanutega. Seepärast esineb nende karistamisel erinevusi kriminaalprotsessis. Allealiste suhtes teeb protsess rea kergendusi, kuna nende vastutusvõime on mõnevõrra väiksem täiskasvanute omast.

Protsessinormides ei esine erinevusi mitte üksnes nendel puhkudel, kui kohtualune on allealine, vaid erinev on mõnevõrra menetlus-

kord ka siis, kui kannatanuks osutub allealine¹.

Allealised võivad protsessist osa võtta kas protsessipoolena või tunnistajana. Teiste protsessiosalistena allealised üldreeglina esineda ei saa.

Allealiste all mõeldakse isikuid, kes pole veel 20 aastat vanaks saanud. Kriminaalõiguse seisukohalt sellisel piiritlel pole olulist tähtsust. Siin demarkeeritakse isiku vastutusvõimet ning sellest olevalt ka karistust mitmepäraselt. Kuid et nii kriminaalseadus kui ka protsessinormistik räägivad allealistest, seepärast tuleb käsitada ka seda mõistet². Allealised kriminaalõiguse mõttes on seega isikud alla 20 eluaasta. Kuid sellest ei tule järeldada, et nad oleksid süüdimatud. Süüdimatud on isikud alla 14 a. Üle selle ea on küll isik süüdiv, kuid karistamisel esineb kergendusi³.

- 1. Kriminaalkohtupidamise seaduse /KKS/ § 6 järgi ei saa allealine alla 17 eluaasta algatada erasüüdistus asju. Samuti ei saa ta neid asju leppel lõpetada.
- 2. Kriminaalseadus /KRS/ §§ 41, 56, 57, KKS §§ 6, 35 jne.
- 3. Ida-maa-ala Riigikomissariaadis maaomaste eeskirjade Saksa kriminaalõigusega kohandamise esimene määrus AB 51-1942 /Kr.õ.M/

Kriminaalõiguse määrus ei kõnele allealistest, vaid räägib isikutest, kelle süüdivust piiritletakse vanusega⁴. Määruse järgi on süüdimatu⁴ iga isik alla 14 eluaasta. Neljateistkümnendast kuni kuuesteistkümnenda eluaastani on isik küll süüdiv, kuid karistust tuleb pehmendada KrS § 55 järgi.

Kergemalt tuleb karistada allealisi 16 - 18 eluaastani. Ainult nendel puhkudel, kui selliste allealiste käitumisel on ilmne kuritegelik meelsus või see osutub kahjulikuks rahva kaitsele, on võimalik rakendada karistusi üldalustel. Eeltingimuseks aga on siinjuures, et isik oma arenemisastmelt vastab 18-aastase arenemisastmele. 18 eluaastast peale on isik vastutusvõimne üldalustel⁵.

Vastutusvõime sättimine kehtivas kriminaalõiguses erineb mõnevõrra Kriminaalseadusest. Seetõttu võib tekkida protsessinormide rakendamisel kahtlevaid seisundeid. Kuid kuigi vastutusvõime sättimine kehtiva normistiku järgi erineb endisest, tuleb protsessinorme rakendada endisel viisil niivõrd kuni neid pole muudetud expressis verbis.

-----
4. KrÕM § 4.

5. KrSÕM § 4

Tsiviilhagi esitamisel võib tekkida küsimus, kas alla 20 aasta täiassaamist saab kannatanu esineda hagiga. Kehtiva kriminaalõiguse sisetähtsuse järgi saab kannatanuna esineda isik alla 20 aastat. Tsiviilõiguslik tehingu ja protsessivõime aeg saabub 20 eluaastaga. Kõik tsiviilõiguslikud küsimused, mis tekkivad kriminaalasjus, tuleb lahendada tsiviilseaduste järgi⁶. Nii leiab ka Räägo, et tsiviilseadused on aluseks, mille järgi lahendab kriminaalkohus tsiviilküsimasi⁷. Isiku eraõiguslik tehingu- kui ka protsessivõime on mõlemad eraõiguslikud nähted, mis pärast tulevad need lahendada eraõiguse sätete järgi.

Kehtiva õiguskorra sisetähtsuse järgi tuleb asuda seisukohale, et hagiga kriminaalkohtus saab esineda isik, kes on saanud 20 aastat vanaks. Selline olund pole küll vast elupärane, kuid vastupidine seisukoht aga osutuks seadusevastaseks. Kui soovitakse, et ka alla 20 aasta isikul on võimalus esineda kriminaalkohtus tsiviilhagiga, tuleks vastava sättega kriminaalprotsessi täiendada. Teisiti poleks see mõeldav.

2

6. R. Räägo, Kriminaalprotsessi õpperaamat, Tartu, 1937, lk. 149, KKS § 26

7. Räägo, op. cit., lk. 149, 150.

Muidugi ei tule hagi esitamise juhtu samastada juhuga, kus kohus annab tagasi süüteo toimetel äravõetud esemed. Siin pole vaja kannatanul esitada mingisugust taotlust, vaid kohus annab ex officio tagasi, esemed sellele kellelt need süüteoga on ära võetud⁸. Ei ole oluline, et isik, kellele antakse asjad tagasi, oleks täisealine.

§ 2. ALLEALISTE PARTEI- JA PROTSESSIVÕIME.

Protsessi all mõeldakse juriidilist suhet, mis tekib protsessipoolte ja jälitusorganite vahel⁹. Protsessiga tekib nii protsessipoolte kui ka jälitusorganite vahel rida õigustusi ja kohustusi üksteise suhtes.

Kehtiv protsess rajaneb algmenetlusel inkvisitsiooniprintsiibile. Seepärast on siin raske kõneleda protsessipooltest. Tegelikult esinevad juba nii juurdlusel kui ka eeluurimisel pooled, kuid nende õigused pole võrdsed. Võistkondlikkus ehk võrdsus esineb alles lõppmenetlusel. Siin

-----

8. KKS § 538

9. Jälitusorgani mõistesse mahub muidugi ka kohus, kes jälitab kuritegusid

esinevad juba pooled selgekujuliselt, evides protsessi arendamisel võrdseid õigusi.

Delikt riivab kõigepealt riigi õiguskorda. Seepärast puudutab pea-aegu iga süütegu ka avalikku huvi. Kuid mõned süüteod oma toimele ei kahjusta avalikku huvi, seepärast on nende jälitamine jäetud kannatanu hooleks ainuüksi.

Jättes välja protsessipooltest avaliku võimu, esinevad kehtivas kriminaalprotsessis protsessipooltena süüteosooritaja, kannatanu ja kolmas isik, kelle õiguslikke huve on süüteoga riivatud¹⁰.

Kannatanuks üldreeglina saab olla iga isik, kelle varalisi või isikulisid õigushüvesid on rünnatud. Seega tuleks parteivõimeliseks lugeda ka allealisi. Süüjalustena saavad esineda isikud üle 14 aasta vanad. Alla seda eluiga on isik süüdimatu. Seetõttu ei saa tema suhtes tekkida ka mingisugust protsessuaalsuhet. Nende poolt sooritatud tegudele tuleks vaadata kui sündmustele, mis rikub küll teise isiku õiguslikke huve, kuid ei too enesega kaasa karistust.

-----

10. vt. Räägo, op. cit., lk. 154. KKS § 884.

Neljateistkümnendast eluaastast alates on isik süüdiv. Sellise isiku poolt sooritatud süütegu kuulub jälitamisele üldalustel. Süüaluse-
na kui ka protsessipoolena esineb isik neljateistkümnendast eluaas-
tast peale. Seega evib parteivõimet süüalusena isik 14 aastast peale.

Tsiviilhagejana kui ka kolmanda isikuna evib parteivõimet iga
isik, sest see sõltub eraõiguslikust õigusvõimest. Eraõiguslikku õigus-
võimet evib iga isik sündimisest alates.

protsessivõimes esineb rida erinevusi allealiste suhtes. Era-
süüdistusajus ei saa isik alla 17 eluaastat üldsegi protsessi alga-
tada. Seda võivad teha ta vanemad, seda võivad teha ta vanemad, hoolda-
jad ja teised seaduslikud esindajad¹¹. Siinkohal võib tekkida küsi-
mus, kas seaduslike esindajate hulka lugeda ka kasuvanemaid. Keh-
tivas eraõiguses tuntakse küll kasulapse instituuti, kuid kasuvanemaid
ei pea eraõigus siiski seaduslikeks esindajaks. KKS lubab eestkost-
ja seaduslikul esindajal esitada ajendeid allealiste eest erasüüdis-

-----
11. KKS § 6.

tus asjus. Seadusliku esindaja suhe aga tuleb lahendada eraõiguse normide alusel. Stricti iuris küsimust lahendades ei saaks lubada kasuvarimatel esineda kasulapse eest süüdistusega. Kuid eluliselt oleks see seisukoht aga võõras. Seaduse motiividest ilmneb, et sellist õigust on tehtud omistada igale esindajale kui ka isikule, kes hoolitseb allealise eest¹².

Allealiste esindajad võivad esineda süüdistustega ning lõpetada neid leppel ise kui ka volinikkude kaudu erivolituse põhjal.

Kui alla 17 aasta allealine on algatanud erasüüdistuse, tuleb see lõpetada. Esindajate nõusolek, mis avaldatud pärast süüdistuse tõuseta- mist, ei muuda asja.

Avaliksüüdistus asjus võivad esitada ajendeid jälitamiseks kõik isikud, järelikult ka allealised. Algamine kannab avaliksüüdistusasjus vaid teatamisloomust. Süüdistamiseks tahte avaldamine kuulub juba avalikule võimule.

Protsessikäigus esineb allealiste puhul erinevusi, mida käsitame alljärgnevalt.

§ 3. ALLEALISED SÜÜALUSTENA.

Nagu ülal käsitatud võivad allealised esineda süüalustena 14-elu-aastast peale. Allealiste suhtes aga teeb protsessinormistik rea erandeid. Nende suhtes ei taheta kasutada kõiki karmusi, mis rakendatavad täisealiste suhtes, Nii käseb KKS § 35 eraldada 14 - 17 aastaste allealiste süüteoasjad, mis sooritatud leppel täisealistega. See norm pole küll otse obligatoorne järelevaldeorganile. Eraldamine tuleb viia läbi võimaluse korral. Eraldamist võidakse sooritada nii juurdlusel, eeluurimisel kui ka hiljem kohtulikult asja arutamisel¹³. Meil noortekohtuid küll pole, kuid allealiste süütegusid tahetakse lahendada vähemate formaalsustega.

Kui süüaluseks on allealine 14 - 17 aastane, siis tuleb e-luurimisel koguda andmeid selle kohta, kui võrd allealine on vaimset ja kehalalt arenenud, kas ta suutis aru saada oma teo iseloomust ning kas ta oli

---

13. KKS § 346.

suuteline hoiduma kuriteost¹⁴. Päle selle on vaja koguda andmeid ka nende põhjuste kohta, mis sundisid allealist sooritama süütegu/KKS § 208/.

Juurdluse jaoks sellist normi otseselt pole ette nähtud, seepärast peab jaoskonnakohtunikule alluvates asjades nende küsimuste lahendamiseks koguma materjale kohtuistungil.

Vastavaltasjaoludele võidakse 14 - 17 aastaste allealiste suhtes rakendada kas vanemate vastutuslikku valvet või vahistamist. tõkkeabinõuna. Tõkkeabinõud saadakse kasutada nii juurdlusel, eeluurimisel kui ka hiljem. Allealist, kelle suhtes on vaja rakendada valvet, antakse kas vanemate, allealise eest hoolitseja või kolmanda isiku vastutusliku valve alla. Viimastelt nõutakse allikiri¹⁵. Isik, kelle valve alla on antud allealine, kohustub selle eest hoolitsema, et allealine ilmuks kutse peale õigeaegselt eeluurimisele või kohtusse.

Vaidlusi on tekitanud küsimus, kas vanemad on kohustatud lapsi

-----
14.KKS § 208.

15.KKS § 211.

enda valvele võtma. Oma ajal asus ex Vene Senat seisukohale, et vanematele on see kohustuslik¹⁶. Selleist seisukohta aga ei saa pooldada. Valve rakendamisega kaasuvad teatud kohustused vanematele. Neid ei saa peale sundida vanematele vastu nende tahtmist, päälegi esineb olukordi kus vanemad pole suutelisedgi teostama valvet oma lapse üle.

Vahistamist tuleb rakendada vaid siis, kui on karta, et vastutuslikü valve rakendamine ei anna tulemusi. Vahistamise korral tuleb all-ealine paigutada allealiste parandusasutisse. Ainult nendel puhkudel, kui see ei osutu võimalikuks, võidakse 14 - 17 aastast allealist paigutada ka vanglasse. Kuid siin tuleb ta paigutada allealiste jaoks ette-nähtud eriruumi..

Seadus otse loendabneid tõkkevahendeid, mida saab allealiste suhtes rakendada. Kautsjoni ega käendust siin ei mainita. Seepärast ei saa neid tõkkevahendeid ka siinkohal rakendada¹⁷.

14 - 17 aastaste allealiste suhtes peab kohtu-uurija eeluuri-

-----

16. Ex Vene Senati otsus nr. 25 - 1898.

17. vt. Matto, op. cit., lk. 132.

mist lõpetades teatama ka allealise vanemaile või tema eest hoolitsevaile isikuile. Viimased võivad paluda 7 päeva jooksul teate saamisest alates eeluurimistoimiku ettenäitamist, vajaduse korral ka eeluurimise täiendamist¹⁸. Selline kohustus lasub kohtu-uurijal muidugi üksnes vaid sel juhul, kui talle on teada süüdistatu vanemate elukoht. Kohtu-uurija aga pole ise kohustatud otsima nende elukohta.

Kui 14 - 17 allealised esinevad kohtualustena, siis peab kohus saatma ärakirja süüdistusaktist, erakaebe puhul aga ärakirja kaebest, kohtualuse vanemaile või isikuile, kes nende eest hoolitsevad¹⁹. Nii süüdistusakti kui ka erakaebuse saatmisega peab kohus teatama ka kohtusse kutsutavatest isikutest²⁰. Seitsme päeva jooksul on allealiste vanematel kui ka hooldajatel õigus esitada süüdistusaktile kaebusi²¹.
Kaebuses võidakse tuua ette: 1/et asjas ei esine süüteotunnuseid, 2/

-
- 18.KKS § 264
  - 19.KKS § 338
  - 20.KKS § 341
  - 21.KKS § 342.

2/et esinevad seaduslikud tagistused kriminaaljälitamise algatamiseks või jätkamiseks ja 3/et kohtualluvus pole õige. Muid vaidlusi kaebuses ei saa puudutada. Kaebuse esitamisel tuleb tasuda ka 20 rmk. kautsjoni²².

Nagu süüdistusaktist või erakaebusest tuleb anda ära kiri allealise vanemale või hooldajale, nii ka Kohtukoja määrusest, mis asendab või täiendab süüdistusakti.

Asjale käiku andes peab ettekandja kohtuliige lahendama küsimuse kas on võimalik eraldada 14 - 17 aastaste allealiste asju ning neid arutada eraldi /KKS § 346/

Allealistele 14 - 17 aastani peab alati määratama kaitsja, kui seda pole valinud endale allealised ise, nende vanemad või hooldajad²³. Kaitsja määrab Kriminaalosakonna esimees. Siin mingit avaldust ei ole vaja esitada ei kohtualuse enese, vanemate ega ka hooldajate poolt.

Kui allealise kaitsja pole ilmunud kohtuistungile, siis ei saa

-----

22.KKS § 343.

23.KKS § 352.

asja arutada²⁴. Juhul, kui kaitsja on jäänud ilmumata mõjuvatel põhjustel, siis tuleb asja arutamine edasi lükata. On aga kohtualuse enda või vanemate poolt valitud kaitsja ilmumata jäänud mõjuvate põhjusteta, siis määrab kohtuesimees kaitsja üldkorras.

14 -17 aastaste allealiste süütegude puhul peab kohus saatma kutse ka allealiste vanematele või nende eest hoolitsevatele isikutele²⁵. Kutses mainitakse, et nende ilmumine kohtusse pole obligatoorne ning, et nad võivad endid asendada ka volinikkudega. Nendel puhkudel, kui allealist süüdistatakse kuriteos või raskes kuriteos, siis võib ettekandja kohtuliige teha allealise vanematele või hooldajatele ilmumise kohustuslikuks.²⁶ Viimaste ilmumatajäämisel võidakse kasutada samu vahendeid, mida saadakse kasutada ka kohtualuse enda suhtes, kui ta ei ilmu kohtuistungile, kui ta ilmumine on tehtud kohustuslikuks.

Käsitatud kord on kehtiv nii ringkonna- kui ka jaäskonnakohtus²⁷.

-
- 24.KKS § 384
  - 25.KKS § 374
  - 26.KKS § 374
  - 27.KKS § 762.

Jaoskonnakohtunik saab vanematele või hooldajatele teha ilmumist sunduslikuks vaid kuriteo puhul.

Vastavalt asjaoludele võib kinnisek istungil arutada allealist neid süüasju, mis kuuluvad arutamisele avalikus korras²⁸. See säte pole kohtule obligatoorne vaid fakultatiivne. Küsimuse lahendamise kohus ad hoc juhtudel eraldi.

Pealtkuulajatena ei ole lubatud viibida kohtusaalis isikutel, kes alla 17 aastat vanad, samuti ka kooliõpilastel²⁹. Allealisi üle 17 aasta võidakse kohtusaalist kõrvaldada kas terveks protsessi välteks või mõne protsessitoimingu kesteks, kui seda tingib asja iseloom. Küsimuse lahendamise kohus määrusega.

Õpilaste mõistesse ei mahu aga üliõpilased. Nendel pole keelatud viibida kohtuistungitel. Õigusteadeuskonna üliõpilased on kohustatud koguni kuulama teatud hulga kohtuistungeid.

28.KKS § 414

29.KKS § 411

Allealiste vanemate ja hooldajate, kes on ilmunud kohtuistungile, lubatakse anda kohtus seletusi³⁰. Nad võivad taotleda ka tunnistajate oskurite jne. väljakutsumist, kui see asja selgitamiseks on vajalik.

Allealised, kes võtavad osa protsessist, võivad viibida üldreeglinas kohtuistungil. Kuid teatud juhtudel võidakse eemaldada kohtuistungilt ka neid allealisi, kes esinevad protsessis kas tunnistajate-na või koguni ka kohtualustena³¹. Kohtualuseid allealisi aga pole lubatud eemaldada kogu protsessi kesteks, vaid üksnes üksikute protsessitoimingute kui ka lõppvaidluste ajaks. Eemaldamiseks peab kohus tegema erilise määruse /KKS § 503/. Selles peab toodama põhjused, millistel oli kohus sunnitud eemaldama kohtualust saalist.

Allealise eemaldamine saalist lõppvaidluste ajaks võib toimuda vaid erilistel põhjustel, sest seadus nõuab sel puhul kohtult ka eri-

-----

30.KKS §§ 455, 787.

31.KKS § 503.

list määrust.

Kuigi allealine on eemaldatud kohtusaalist lõppvaidluste ajaks, peab talle võimaldatama siiski viimane sõna³². Selleks tuleb ta kohtuistungile tagasi kutsuda.

Kohtualuse eemaldamise korral jäävad kohtuistungile tema vanemad ja hooldajad. Viimastel on õigus esineda seletustega allealiste eest.

Allealiste vanematel ja hooldajatel on õigus allealise eest esitada edasikaebusi³³. See õigus ei kuulu mitte ainult 14 - 17 aastaste allealiste vanematele ja hooldajatele, vaid ka üle selle ea allealiste eest võidakse esitada edasikaebusi, kui allealised ise pole suutelised seda tegema.

Äsjakäsitatud õigus on täiendav õigus. Seepärast ei võta see ära õigust allealisel endal esitada apellatsioonikaebust. Siin ei kõne-

-----

Ex bibl. univ. Tart.

32.KKS § 513.

33.KKS § 585

leda ka kohtualusest, vaid üldse allealistest, järelkult kuulub vanematele apellatsioonioõigus ka kannatanu poolel, kui selline õigus kuulub allealisele endale. Nii võib esitada koguni kaks apellatsioonikaebust: ühe esitab allealine ise - teise aga ta vanemad või hooldajad.

Beimainitud vanemate ja hooldajate õigus apellatsioonikaebeid esitada on rakendatav nii ringkonna kui ka jaoskonnakohtule alluvates asjades³⁴. Asja arutamisel teises astmes tuleb välja kutsuda ka allealise vanem või hooldaja, kes esitas apellatsioonikaebe. Viimastel on õigus esineda seletustega apellatsioonikaebe piires.

Beikäsitatud õigusrežiim, arvatud välja apelleerimine, kuulub allealiste 14 - 17 eluaastani. 17 eluaastast peale aga esineb isik iseseisvalt protsessis. Siin enam pole vaja kohtusse kutsuda ei vanemaid ega ka hooldajat, vaid protsessi arendamine kuulub allealisele üldalustel

-----

34. KKS § 833.

§ 4. ALLEALISED KANNATANUTENA.

Siüteoga võidakse riivata ka allealiste õigushüvesid. Seepärast võivad esineda allealsed ka kannatanutena. Allealine üle 17 aasta esineb protsessis samal viisil nagu täisealinegi. Talle kuuluvad samad õigused protsessitoimingute sooritamisel nagu täisealiselegi. Ainult apellatsioonikaebete esitamisel on lubatud allealise vanematel seda teha allealise enda kõrval. Allealiste all siinkohal tuleb mõelda isikuid alla

20 aasta vanuse. Era

Erasüüdistusasju ei saa üldsegi algatada allealsed alla 17 eluaasta. Nende eest võivad esitada algatamisajendeid kas vanemad või hooldajad. Asjus, mis on algatatud alla 17 aastaste isikute poolt, ei saada protsessi jätkata ega ka apellatsioonikaebust esitada vanemate ega hooldajate poolt. Niipea, kui kohtule selgub, et erasüüdistus on tõusetatud alla 17 aastase isiku poolt, tuleb edaspidine menetlus lõpetada. Siinjuures pole sugugi vaja, et seda nõuaks kohtualune. Erasüüdistusasju tuleb lahendada küll neis piires, nagu seda taotleb kannatanu,

kuid süüjaluse poolel on ka erasiüdistusasjus rakendatud materjalise töö ja kohtu aktiivsuse põhimõtte. Seepärast peab kohus kivi ka iga teine jälitusorgan lõpetama erasiüdistusasjus menetluse, kus süüdistus on esitatud alla 17 aastase allealise poolt.

Erasüüdistusasju, mis on algatatud alla 17 aastase allealiste poolt, pole võimalik allealistel leppel lõpetada. Seda saavad teha üksnes allealise vanemad ja hooldajad. Allealise poolt avaldatud leppimistahe ei evi mingisugust õiguslikku toimet.

Avaliksiüdistusasjus võib osutada kannatanuks allealine. Siin süüdistusõigus kuulub avalikule võimule. Jaoskonnakohtule alluvas asjas evib kannatanu süüdistamisõigust samadel alustel nagu avalik süüdistajagi. Ta evib õigust süüdistada jaoskonnakohtus ning esitada ka edasikaebusi kohtuotsustele.

Juhul kui kannatanuks on allealine, võib tema eest esineda kohtus ta vanem või hooldaja. Viimastel on õigus kaitseda allealiste huve kõikide vahenditega.

Kannatanu poolel allealise eest kohtusse ilmumine pole vane-

matele kui ka hooldajatele obligatoorne, vaid suvaline. Kunagi ei saa kohus kohustuslikuks teha nendele ilmumist kohtuistungile nagu see osutub võimalikuks sel puhul, kui allealine osutub kohtualuseks.

§ 5. ALLEALISED HAGEJATENA JA TUNNIATAJATENA KOHTUS.

Kehtiv kriminaalprotsess lubab kahjude heastamiseks tsiviilhagi kriminaalkohtule esitada, kes rahuldab ka hageja taotluse materiaalkahjude osas. Hagi tuleb esitada hiljemalt kuni asja arutamise alguseni. Hagi ei saa hõlmata kriminaalkohtus kaudseid kahjusid, samuti pole vaja hagi esitada ka asja juurde võetud esemete tagasi saamiseks. Hagi rahuldab kohus üksnes nendel puhkudel, kui kohtualune mõistetakse süüdi. Õigeksmõistmise korral tuleb alati jätta hagi läbivaatamata.

Allealiste vanemad ja hooldajad esindavad allealisi varaõiguslikkudes küsimates kuni 20 eluaastani. Järelikult kuulub nendele ka õigus esineda tsiviilhagiga ka kriminaalkohtus. Ka nendel puhkudel,

kui allealine ei soovi kahjude heastamiseks esitada hagi, võivad teha seda vanemad ja hooldajad, sest hagi esitamine, sellest loobumine, jne. on eraõiguslikud küsimused, mida oma suva kohaselt ei saa lahendada allealised.

Hagi esitamise õigus tekib sündteo sooritamisega. Teda võidakse esitada juba politseile avaldusel, kohtu-uurijale eeluurimismenetlusel, kui ka hiljem kohtus kuni asja arutamise alguseni. Kunagi ei tule pidada hagiks seda, kui kannatanu avaldab politseile või kohtu-uurijale, et ta on saanud kahju ning palub end tunnistada hagejaks. Selline avaldus ei too endaga kaasa mingisuguseid toimeid.

Kahjude hagemisel ei tule teha vahet allealiste vahel alla 14 aasta, 14 - 17 aastani ja üle selle. Siin on tegemist eraõiguslike küsimustega. Eraõiguslik teovõime puudub kõikidel isikutel alla 20 eluaasta. Ainult kohtuotsuse alusel võidakse isikut tunnistada eraõiguslikult teovõimsaks ka 18 eluaastast peale /veniaae aetatis/. See saab toimuda aga tsiviilkohtu otsuse põhjal. Muidugi, kui isik on tunnistatud eraõiguslikult teovõimsaks, siis kuulub hagi esitamise õigus ainuüksi tema-

1e. Vanem-tele puudub sellel puhul õigus esitada hagi kahjude heastamisel.

Hageja taotluse selgitamiseks töendamiseks kohus andmeid ei kogu³⁵. Seda peab tegema hageja ise. Mõned protsessid piüavad kohtu aktiivsust rakendada ka hagi juures. Nii käseb Austria protsess /§ 365/ teatada kannatanule asjaoludest, selgitades talle ära võimalused omi õiguste kaitseks. Kehtiv protsess sellist kohustust ei sisaldu, kui kannatanu on täisealine ega ka siis, kui tegemist on allealilisest kannatanuga.

Kui tegemist on allealilisest kannatanuga, siis tuleb hagi esitada ikka allealise nimel. Võistjaks osutub ikka allealine. Ainult protsessivõime kuulub allealise vanematele või hooldajatele, kes esinedavad allealist.

Kriminaalprotsess rajaneb materjaalse tõe avastamise printsiibil. Seepärast tuleb kasutada esja selgitamiseks kõiki võimalikke töend vahendeid. Sageli on võimalik süütegu selgitada allealiste kaudu.

35.vt. Ba go, op.cit., lk.152.

Seetõttu lubab neid protsessikord kutsuda kohtuistungile ning üle kuulata. Üle saab kuulata ikka vaid neid allealisi, kes oma arenemisastmelt on suutelised sündmust tajuma ning objektiivselt seda edasi andma. Kas allealine on selles arenemisastmes kus ta seletusi võib usaldada, lahendab kohus igal konkreetsel juhul, kui kuulab üle allealist.

Allealistelt, kes pole 17 aastat vanad, ei saada võtta vannet³⁶. Siin pole vaja protsessi pooltel esitada mingisuguseid taandeid, vaid kohus peab seda tegema ex officio.

Kui kohtualusteks on allealiste ülenejad või alanejad sugulased, abikaasad jne., siis võivad need keelduda seletuste andmistest üldjuhul.

§ 6. ALLEALISED KOLMANDATE ISIKUTENA KRIMINAALPROTSESSI S.

Kriminaalprotsess võib sageli riivata kolmandate huve, kes pole kannatanu ega ka kohtualune. Eriti võib see esineda nendel puhku-

-----

36.KKS § 476.

del, kui vaja on rakendada lisakaristusi KrS. §§ 24, 25 ja 293 ette-
nähtud juhtudel.³⁷

Kehtiv protsess tunnustab neid poolteks ning annab sellis-
tele isikutele õiguse omi huve kaitsta kriminaalkohtus. Sageli võib
tekkida olukordi, kus tuleb riivata kolmandate varalisi huve, kellel
pole vähimatki ühist süüteoga. Korraldustaselt ehitatud hooned tule-
vad lammutada, süüteo sooritamiseks kasutatud esemed tulevad hävita-
da jne. Kõik see võib kahjustada kolmandate huve. Kohus peab sellisele
isikule ex officio saatmakutse, kui asioludest ilmneb, et protsessi
tõimel võiks tekkida kahju kolmandate huvidele. Kolmas isik võib aga
ise ilmuda istungile ning paluda kohut, et teda tunnistatakse asjast
huvitatud pooleks. Kui taotlus on põhjendatud, tuleb kolmas isik tun-
nistada protsessiosaliseks.

Kolmandateks isikuteks võivad ka osutada allealised. Protsess
saab riivata väga sageli ka allealiste huve. Seepärast tuleb mõnikord

-----
37.vt. Päägo, op.cit., lk. 154.

ka neid lugeda kolmandateks isikuteks, kellel on õigus võtta osa protsessist.

Kolmandateks isikuteks saavad olla üksnes need, kelle varaõiguslike huve riivab protsess. Allealistes suhtes kriminaalprotsess erisätteid ei sisalda. Seepärast tuleb nende õigusseisund lahendada eraõiguse normide kohaselt.

Vastavalt eraõiguse režiimile esindab mees oma naist, vanemad lapsi ja hooldajad hoolealuseid. Kui kolmandaks on allealine abieluline, võib tema eest esineda ta mees, laste eest vanemad jne. Kolmandaks protsessis jääb ikka allealine ise. Vanem, mees või hooldur ainult esindavad neid.

Allealistes esindajad peavad kaitsma esindatavate huve kõigi võimalikkude vahenditega. See kohustus lasub nendel mitte kriminaalprotsessi normide, vaid eraõiguslike normide alusel. Kõik õigused, mis kuuluvad protsessikorra järgi kolmandatele, kanduvad üle allealistes esindajatele. Nad võivad esitada tõendeid oma hoolealuste õiguste kaitseks,

esitada edasikaebusi nendes küsimustes, mis riivavad esindatavate õigusi³⁸.

Kui kohus lõpetab jälitamise, siis peab ta lahendama küsimuse ka kolmandate suhtes. Lõpetab jälitamise aga kohtu-uuriija, siis esitab ta küsimuse lahendamiseks ringkonnakohtule.